

Bufdir 2013

Anbefalinger og verktøy (film og brosjyre) for å styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter i barneverninstitusjon og omsorgssenter

Barne-, ungdoms-
og familiedirektoratet

Innhold

Forord	3
1. Anbefalinger for bruk av brosjyre og film	4
2. Formål.....	5
3. Målgruppen.....	5
4. Ansvar for utrulling av materialet	5
4.1 Leders ansvar	5
4.2 Ansattes ansvar.....	6
4.3 Regionens ansvar	6
4.4 Bufdirs ansvar	7
5. Anbefalt bruk av materialet	7
5.1 Gjennomgang av brosjyren med det enkelte barn	7
5.2 Gjennomgang av filmen med det enkelte barn og ungdomsgruppen.....	8
5.3 Informasjon om brosjyre og film til foreldre/foresatte.....	8
5.4 Informasjon til relevante samarbeidsaktører	9

Styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter

For å styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter når de bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter, er det laget en film og en ny brosjyre. Filmen og brosjyren skal være med å sikre at alle barn og unge som trenger våre tjenester, får god hjelp til rett tid. Vi har sterkt fokus på kvalitet i vårt tjenestetilbud, og ett av kjennetegnene er at tilbudene vi gir oppleves som trygge og sikre. Slik faller dette informasjonsmaterialet godt sammen med kvalitetsdimensjonene som vi legger til grunn for utviklingen av vårt tjenesteapparat. I dette dokumentet gis det anbefalinger om hvordan dette informasjonsmaterialet kan benyttes i barneverninstitusjonene og omsorgssentrene.

Informasjonsmaterialet gir ansatte et verktøy som viser hvordan utviklingsstøttende metoder kan brukes i møte med barn og unge når beslutninger treffes. Filmen inneholder spørsmål hvor barn og unge inviteres til å reflektere og diskutere utfordrende situasjoner i dagliglivet - sammen med ansatte i institusjonen. Barn og unges rett til medvirkning, går derfor som en «rød tråd» gjennom hele informasjonsmaterialet.

Brakerundersøkelser og sammenstilling av fylkesmennenes årsrapporter, viser at barn og unge som bor i institusjon, har manglende kunnskap om hvilke rettigheter de har. En sentral målsetning med informasjonsmaterialet, er derfor å styrke barn og unges kunnskap om rettighetene sine. En forutsetning for å få dette til, er at alle ansatte i institusjonene har god innsikt i regelverket og god faglig kunnskap om barnevernfaglige metoder og intervensjoner. Informasjonsmaterialet må derfor sees i sammenheng med og inngå i opplæringen av nytt og revidert kurs i rettighetsforskriften.

Arbeidet med informasjonsmaterialet ville ikke ha vært mulig uten god bistand fra Landsforeningen for barnevernsbarn. Vi vil rette en særlig takk til Linn Merethe som generøst har delt av sine erfaringer i utvikling av materialet. Videre vil vi takke ungdommer fra barneverninstitusjonene Lierfoss og Jong for viktige innspill og tilbakemeldinger med utvikling av materialet.

Lykke til med det videre arbeidet!

Oslo, september 2013

Hilsen
Mari Trommald
Direktør

1. Anbefalinger for bruk av brosjyre og film

Målsettingen med informasjonsmaterialet er å styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter når de bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter. Direktoratet gir her anbefalinger om hvordan informasjonsmaterialet kan benyttes for å sikre at barn og unge får god kunnskap om rettighetene sine. Filmen og brosjyren er verktøy som skal bidra til å styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter.

Dette informasjonsmaterialet er todelt; en brosjyre som handler om barn og unges rettigheter når de bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter, og en film som viser et utvalg av rettigheter.

Brosjyren omhandler alle rettigheter når barn og unge bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter. I brosjyren brukes ulike farger som viser forskjellene på rettigheter, begrensinger og bruk av tvang. Bruken av fargekoder er tilsvarende som i nytt og revidert kurs i rettighetsforskriften. I tillegg er det benyttet fargekoden lilla, som viser rammene for bruk av tvang ved plassering etter barnevernloven § 4-29.

Brosjyren finnes foreløpig som hefte på norsk, og i elektronisk versjon på www.bufetat.no på norsk, engelsk, somali, dari og arabisk. Den elektroniske versjonen har bladfunksjon og kan lett skrives ut.

Filmen tar utgangspunkt i utvalgte rettigheter som er basert på tilbakemeldinger fra ungdommer i barneverninstitusjon, representant fra Landsforeningen for barnevernsbarn og fylkesmennenes tilsynsrapporter. Filmen følger i to cover. Det første coveret inneholder to DVD-er på norsk, hvor DVD 1 kan vises til alle barn og unge uavhengig av plasseringshjemmel. DVD 2 skal kun vises til barn og unge som er plassert etter atferdsparagrafene i barnevernloven. Det andre coveret inneholder tilsvarende versjoner på språkene engelsk, somali, dari og arabisk. Sekvensene i DVD 1 er lagt inn i DVD 2, så det er ikke nødvendig at barn og unge som er plassert etter atferdsparagrafene ser begge dvd-ene.

Oppbygningen/strukturen i DVD 1 og DVD 2 følger samme mønster. For hver rettighet som tas opp presiseres først innholdet i regelverket, deretter følger en handlingsdel, og til slutt oppfølgingsspørsmål som skal gi grunnlag for refleksjon og diskusjon mellom barn/unge og ansatte. DVD 2 tar for seg de DVD 1, men har i tillegg egne sekvenser som beskriver mer inngripende begrensninger (tvang) i bevegelsesfriheten, besøksadgangen og bruk av kommunikasjonsmidler ved plassering etter atferdsparagrafene.

Filmen er en livefilm hvor det brukes skuespillere i alle roller, og den er spilt inn på institusjon. Representanten fra Landsforeningen for barnevernsbarn gir kommentarer til

flere av rettighetene på bakgrunn av egne erfaringer og kunnskap om hvordan barn og unge kan møtes på en god måte.

Filmen er laget i norsk versjon og dubbet til engelsk, somali, dari og arabisk.

Filmen er også laget i elektronisk versjon, men er foreløpig ikke tilgjengelig. Dette har sammenheng med behov for å evaluere filmen før eventuell tilgjengeliggjøring på nett.

2. Formål

Målsettingen med informasjonsmaterialet er å styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter når de bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter. Brosjyren og dvd-filmen er verktøy som skal bidra til å ivareta barn og unges rettigheter på en god måte og i henhold til gjeldene regelverk.

Barna skal vite hvilke rettigheter de har når de bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter. Det er et mål med materialet at barna forstår hvorfor de ansatte noen ganger kan sette begrensninger og anvende tvang, og hvilke krav som da må være tilstede. Barna skal vite at de kan klage til fylkesmannen over alle forhold som omhandler deres rettigheter, og at du som ansatt skal hjelpe dem å utforme klagen dersom de ønsker det.

Medvirkning er avgjørende for å ivareta barn og unges rettigheter, og for å forebygge bruk av tvang. Filmen gir eksempler på samspillsituasjoner som synliggjør hvordan barna kan medvirke når beslutninger som gjelder dem, tas. Materialet skal være til hjelp for ledere og ansatte for å sikre utviklingsstøttende dialog og bidra til refleksjon/diskusjon med barna om deres rettigheter.

3. Målgruppen

Målgruppen for informasjonsmaterialet, er først og fremst barn og unge som bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter. Informasjonsmaterialet er *også* et verktøy for ansatte for å kommunisere med barn og unge om deres rettigheter.

4. Ansvar for utrulling av materialet

Brosjyren og filmen er utviklet som et verktøy som skal brukes aktivt i barneverninstitusjonen og omsorgssenteret.

4.1 Leders ansvar

Leder av institusjonen har et overordnet ansvar for:

- at alle ansatte får opplæring i, har god kunnskap om og kan anvende verktøyet når det gjelder det enkelte barn og ungdomsgruppen samlet

- at opplæringen i informasjonsmaterialet er systematisk og vedlikeholdes gjennom året
- at opplæringen i informasjonsmaterialet synliggjøres i institusjonens opplæringsplan
- at krav om rapportering på bruk av materialet blir gjennomført
- at forslag om forbedringer blir vurdert og rettet ved behov
- at foreldre/foresatte får kjennskap til hvordan materialet blir gjort kjent og gjennomgått med deres barn
- at barneverntjenesten til det enkelte barn er informert om hvordan materialet vil bli brukt i institusjonen
- at fylkesembetene blir informert om materialet og hvordan det brukes i institusjonen

4.2 Ansattes ansvar

Ansatte i institusjonen har ansvar for:

- at de har god kunnskap om innholdet i informasjonsmaterialet og kan bruke det sammen med det enkelte barn og ungdomsgruppen samlet
- at leder informeres ved behov for forbedringer i bruk av materialet

4.3 Regionens ansvar

Regionen har ansvar for:

- at de har god kunnskap om innholdet og hvordan informasjonsmaterialet brukes i institusjonene
- at alle statlige barneverninstitusjoner og omsorgssenter tar materialet i bruk
- at materialet tilbys til private og kommunale barneverninstitusjoner
- at spørsmål fra de statlige institusjonene besvares og følges opp
- at de melder fra til Bufdir ved uklarheter, ev forbedringer og feil
- at krav om rapportering på bruk av materialet blir innhentet
- at kontaktperson (jurist og barnevernfaglig) oppnevnes for å svare på spørsmål fra de statlige barneverninstitusjonene og omsorgssentrene, og Bufdir

4.4 Bufdirs ansvar

Bufdir har ansvar for:

- at materialet sendes til regionene og Oslo kommune
- at rapporteringskrav utarbeides og følges opp
- at spørsmål fra regionene besvares og følges opp (jurist og barnevernfaglig)
- at erfaringer med bruk av informasjonsmaterialet gjennomgås/evalueres i samarbeid med regionene og andre relevante samarbeidsaktører
- at Helsetilsynet, brukerorganisasjoner andre relevante samarbeidsaktører informeres om at informasjonsmaterialet er ferdig

5. Anbefalt bruk av materialet

For å styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter, anbefaler Bufdir at filmen og brosjyren brukes aktivt i arbeidet med barn og unge i barneverninstitusjonen og omsorgssentret. Hver enkelt institusjon må tilpasse bruken etter institusjonens størrelse, egenart og risikoforhold, og i et omfang som er nødvendig for å ivareta og sikre det enkelte barns behov og ungdomsgruppen samlet.

Informasjonsmaterialet er bygget opp slik at det kan brukes fleksibelt. Hver for seg eller samlet. Det kan brukes i husmøter og for å belyse enkeltsituasjoner knyttet til det enkelte barn. Dette for å øke gruppens og det enkelte barns forståelse, for eksempel om noe kunne vært gjort annerledes.

Før gjennomgang av informasjonsmaterialet med det enkelte barn og ungdomsgruppen samlet, må ansatte ha gjennomgått nytt og revidert kurs i rettighetsforskriften. I tillegg må ansatte ha god kjennskap til innholdet i brosjyren og filmen, slik at de kan gjennomgå informasjonsmaterialet med barn og unge på en trygg og god måte. Vi anbefaler at det ved gjennomgang av filmen med de ansatte, brukes tid og reflekteres sammen over spørsmålene som avslutter filmsekvensene.

5.1 Gjennomgang av brosjyren med det enkelte barn

Materialet er omfattende og direktoratet anbefaler derfor at materialet gjennomgås tematisk hvor en og en rettighet eller noen få rettigheter gjennomgås av gangen. Flere rettigheter i brosjyren støttes av egne frekvenser i filmen. Vi anbefaler at disse brukes sammen slik at reglene knyttes til en konkret hendelse/situasjon. Spørsmålene som avslutter

filmene er bidrag til å øke barnets forståelse og fremme barnets evne til refleksjon og diskusjon med utgangspunkt i filmen og barnets egne erfaringer.

Institusjonen må selv vurdere når det er mest hensiktsmessig å starte gjennomgangen av brosjyren med det enkelte barn etter inntak. Det bør imidlertid ikke gå for lang tid. Dette for å sikre at barnet så tidlig som mulig får god oversikt og kunnskap om sine rettigheter og klageadgangen til fylkesmannen.

5.2 Gjennomgang av filmen med det enkelte barn og ungdomsgruppen

Filmen kan gjennomgås både med det enkelte barn og for ungdomsgruppen som helhet, for eksempel som en planlagt prosess i husmøter ved institusjonen. Vi anbefaler at materialet gjennomgås tematisk, rettighet for rettighet eller at maksimum to rettigheter gjennomgås av gangen. Hver filmfrekvens avsluttes med spørsmål som åpner opp for refleksjoner rundt situasjonen som tas opp. For å bruke filmens metodiske innretning på en god måte, anbefaler vi at det brukes god tid på spørsmålene som avslutter hver filmfrekvens. På denne måten vil også ungdommens egne erfaringer og synspunkter på hva som kunne vært gjort annerledes, komme frem. Dette vil kunne være bidrag til å øke barnets egenforståelse og gi ungdomsgruppen mulighet til å komme med alternative løsninger i dialog med hverandre og ansatte. En slik gjennomgang kan også bidra til å forebygge og hindre at negative utviklingsspiraler utvikler seg i ungdomsgruppen, og fremme en positiv institusjonskultur.

Vi legger til grunn at institusjonen i alle tilfeller vurderer hvilke situasjoner/hendelser som er egnet for og tas opp i fellesskapet. Dette med henvisning til blant annet taushetsplikten, pedagogiske grunner og barnets/ungdomsgruppens modenhet og trygghet.

I barneverninstitusjoner og omsorgssentre bor det til en hver tid barn og unge med annen etnisk bakgrunn enn norsk. Noen av disse har ikke tilstrekkelige språkkunnskaper, og vil trenge tolk for å forstå og tilegne seg materialet. Institusjonen må foreta konkrete vurderinger av nødvendigheten for bruk av tolk. En flerkulturell tilnærming, også i bruk av dette materialet, krever en sensitiv tilnærming. Den pedagogiske tilnærmingen skal være den samme som overfor alle barn som bor i barneverninstitusjon og omsorgssenter.

5.3 Informasjon om brosjyre og film til foreldre/foresatte

Leder eller den lederen gir ansvar bør sørge for at foreldre/foresatte til barn og unge i barneverninstitusjoner og omsorgssentre får kjennskap til at det finnes et slikt informasjonsmateriale og hvordan det skal gjennomgås. Vi anbefaler at dette gjøres så tidlig som mulig etter inntak.

5.4 Informasjon til relevante samarbeidsaktører

Leder eller den leder gir ansvar bør sørge for at barneverntjenesten til det enkelte barn er informert om hvordan materialet vil bli anvendt i institusjonen. Fylkesembetene bør også få informasjon om materialet og hvordan det brukes i institusjonen.